

مفهوم فرهنگ

تاریخچه و ارزیابی

■ مارتین همرسلی ■

ترجمان:

حجت الله خدري غريب ولد، ولي الله نصيري

نقد فرهنگ

۱۴۰۰

■ سرشناسه: همزلی، مارتین، ۱۹۴۹ - م. Hammersley, Martyn عنوان و نام پدیدآور: مفهوم فرهنگ / مارتین همزلی؛ مترجمان: حجت‌الله خدری غریب‌وند، ولی‌الله نصیری؛ ویراستار: مرضیه بابادائی سامانی. ■ مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۴۰۰. ■ مشخصات ظاهری: ۱۷۴ ص. ۲۱/۵×۱۴/۵ س. م. ■ یادداشت: عنوان اصلی: The Concept of Culture: A History and Reappraisal, 2019. ■ شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۱۹-۰۲-۸ ■ وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا ■ موضوع: فرهنگ؛ فرهنگ - راهنمای آموزشی؛ علوم اجتماعی - فلسفه؛ قوم‌شناسی ■ شناسه افزوده: خدری غریب‌وند، حجت‌الله، ۱۳۵۷ -، مترجم؛ نصیری، ولی‌الله، ۱۳۵۶ -، مترجم ■ رده‌بندی کنگره: ۶۲۱HM ■ رده‌بندی دیویی: ۳۰۶ ■ شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۱۰۴۸۹

نقد فرهنگ

 @naqdefarhangpub www.naqdefarhang.com naqdefarhangpub

نشانی: پردیس، میدان عدالت، خ فروردین جنوبی، خ سعدی، مجتمع قائم ۱، بلوک A2، واحد ۲۰۳
تلفن: ۷۶۲۷۶۷۴۸ | مراکز پخش: ۶۶۴۶۰۰۹۹، ۶۶۹۶۷۰۰۷، ۶۶۴۸۶۵۳۵

• نام کتاب: مفهوم فرهنگ (تاریخچه و ارزیابی) • نویسنده: مارتین همزلی

• مترجمان: حجت‌الله خدری غریب‌وند، ولی‌الله نصیری

• ویراستار: مرضیه بابادائی سامانی

• نویت چاپ: اول • سال انتشار: ۱۴۰۰

• تیراژ: ۵۰۰ نسخه • قیمت: ۵۵,۰۰۰ تومان

• شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۹۱۹-۰۲-۸

© کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار مترجمان	۹
فصل ۱: سخن آغازین	۱۵
فصل ۲: دو مفهوم مجزا از فرهنگ و مفهوم زیباشناختی و توسعه‌ای	۲۷
فصل ۳: مطالعات فرهنگی و فرهنگ در جامعه‌شناسی	۴۹
فصل ۴: مشکلات در مفهوم فرهنگ و یک اصلاح پیشنهادی	۹۵
فصل ۵: سخن پایانی	۱۴۱
منابع	۱۵۳
نمایه	۱۷۳

پیشگفتار مترجمان

«کمتر مفهومی به اندازه‌ی «مفهوم فرهنگ» در حوزه‌ی علوم اجتماعی در معرض تفسیرها و تعبیرهای گوناگون بوده است. از این رو، می‌توان گفت مفهوم فرهنگ نه تنها دشواری‌های زیاد به بار آورده است، بلکه به سبب تنوع و وسعت معنا ایجاد وحدت نظر بر سر گستره‌ی موضوعی آن مسیر نشده است. با این حال، در هر دوره کوشش‌های تازه‌ای برای طرح دوباره‌ی مفهوم فرهنگ و مسائل آن به کار بسته شده است، و حتی برخی از نظریه‌پردازان بر این باورند که می‌توانند حوزه‌ی مسائل فرهنگی را در چارچوب رشته‌ای دانشگاهی و علمی مهار کنند و به نظم درآورند.^۱»

فرهنگ از مفاهیم پرکاربرد علوم اجتماعی است؛ این در حالی است که در سده‌های اخیر همواره مفهوم فرهنگ چالش برانگیز بوده است. متداول‌ترین شیوه‌ی استفاده از آن امروزه تا حدودی با سایر عبارات مانند «سنت»، «تمدن»، «رسم»، «اسطوره»، «چشم‌انداز»، «جهان‌بینی»، «ایدئولوژی»، «گفتمان» و «عادت‌واره» هم‌پوشانی دارد؛ این‌ها به هیچ عنوان به طور مستقیم هم معنا نیستند، بلکه در فرهنگ‌واژگان علمی اجتماعی، رابطه‌ای نزدیک هرچند اندکی تیره و مبهم با «فرهنگ» دارند.^۲

۱. چنگیز بهلولان، ۱۳۸۵. فرهنگ‌شناسی، گفتارهایی در زمینه‌ی فرهنگ و تمدن. انتشارات قطره. ص ۵۴.

۲. به جز بخش ذکر شده (بهلولان، ۱۳۸۵)، و پاراگراف پایانی، سایر مطالب پیشگفتار برگرفته از کتاب ترجمه شده می‌باشند.

تلاش در راستای تبیین معانی «فرهنگ» و حتی کمک به حل مسائل مفهومی مرتبط با آن می‌تواند از طریق ریشه‌یابی آن آسان شود. خاستگاه اولیه‌ی اصطلاح فرهنگ را در کلمات لاتین «Colere» و «Cultura» می‌دانند که هسته‌ی معنایی آن‌ها «تمایل به رشد طبیعی» است و با یک توسعه‌ی استعاری به رشد فکری و اخلاقی انسان‌ها اشاره دارد. اوایل که واژه‌ی «فرهنگ» به کار می‌رفت عمدتاً به عنوان مفهومی نزدیک به «تمدن» تعبیر، اما در برخی متون معانی آن‌ها از یکدیگر متفاوت می‌شد. مهم‌ترین چالشی که در ارتباط با معنای اصطلاح «فرهنگ» وجود دارد مربوط به این سؤال است که آیا این واژه متکثراً یا واحد است. در قرن نوزدهم، هم منتقدان فرهنگی مثل آرنولد و هم انسان‌شناسان آن را به صورت واحد به کار می‌بردند. هرچند، تفاوت‌های مهمی در معنایی که برای آن مطرح می‌کردند وجود داشت، اما در قرن نوزدهم هر دو از مفهوم متکثر فرهنگ دفاع کرد و پیشنهاد داده بود که هر کدام از آن‌ها را باید براساس شرایط خاص خود به کار برد. تاریخچه‌ی طولانی و پیچیده‌ی فرهنگ چهار مفهوم متفاوت را متمایز کرده است:

تفسیر اولیه از اصطلاح فرهنگ به منزله‌ی «پرورش زیبایی‌شناسانه»، در ابتدایی‌ترین صورت‌بندی‌های خود، فرهنگ را به عنوان یک واحد مجزا بیان می‌کند که با اندیشه‌های جهانی انسان پیوند دارد و عمدتاً به ادبیات، نمایش، هنر، موسیقی و اندیشه‌هایی که دارای ارزشی خاص هستند اشاره دارد.

معنای «توسعه‌ای» فرهنگ دومین معنای تأثیرگذار «فرهنگ» است که از فرهنگ به عنوان یک واحد یاد می‌شود و نگاه به فرهنگ مبتنی بر درجات گوناگون و ارزش‌های گرانبها در آن می‌باشد، هرچند، در این کاربرد، فرهنگ تمام ابعاد حیات اجتماعی انسان را که به جای توارث بیولوژیک، محصول یادگیری و عاریه‌ای‌اند در بر می‌گیرد. در این برداشت جوامع مختلف تاریخی یا معاصر، در بخش‌های مختلف یک جامعه برخورددار از درجات متفاوتی از فرهنگ، یا بازتاب مراحل مختلف توسعه فرهنگی دانسته می‌شوند.

«فرهنگ به مثابه‌ی شیوه‌های متمایز زندگی»، سومین معنای «فرهنگ» است.